

Аннотация

Избаш О. О. Основания возникновения организационных гражданских отношений в сфере права интеллектуальной собственности. — Статья.

В статье рассматриваются не только основания возникновения организационных гражданских правоотношений в сфере интеллектуальной собственности, а также даётся четкое определение всем понятиям, которые встречаются на пути анализа этой темы. Важным аспектом в её рассмотрении является разделение разных мнений ученых для того, чтобы лучше всего понять, что самое главное в любой сфере права — юридические факты.

Ключевые слова: представитель, гражданские правоотношения, юридические обязанности, организационные правоотношения, договор, правоотношения представительства.

Summary

Izbash O. O. Grounds of origin of organizational civil relations in the field of right of intellectual ownership are the. — Article.

In this article an author examines not only the grounds of origin of organizational civil legal relationships in the field of intellectual property, and also gives clear determination to all concepts that meet on the way of analysis of this theme. By an important aspect in her consideration, in opinion of author, there is a division of different opinions of scientists in an order the best of all to understand that most important in any sphere of right- legal.

Keywords: representative, civil legal relationships, legal duties, organizational legal relationships, agreement, legal relationships of representative office.

УДК 347.788.4

Г. О. Ульянова

ОЗНАКИ ПЛАГІАТУ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Постановка проблеми Важливою умовою розвитку творчої діяльності є належне забезпечення прав та інтересів творців. Технічний прогрес, в основі якого беззаперечно є результати інтелектуальної діяльності, у свою чергу створює нові можливості для розширення сфер і способів використання об'єктів права інтелектуальної власності, вираження їх у нових формах. Переваги, які надає авторам творча діяльність, зокрема відомість, популярність, матеріальне забезпечення, приваблюють увагу до результатів творчої діяльності осіб, які бажають збагатитись або досягти будь-яких інших результатів у науковій, творчій сферах без докладання зайвих зусиль за рахунок привласнення творчих здобутків інших осіб. Поряд з постійним удосконаленням правових механізмів захисту авторських прав від їх неправомірного використання виникають нові можливості для обходу технічних та правових засобів захисту прав творців. У зв'язку з цим не втрачає актуальності питання пошуку нових ефективних способів захисту прав та інтересів творців від їх порушення.

Практика застосування національного законодавства виявила проблеми, пов'язані із розбудовою в Україні цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, передусім у сфері авторського права і суміжних прав.

Проте, на жаль, все ще поширеним явищем українського ринку є неправомірне використання об'єктів авторського права і суміжних прав, що призводить до зменшення бази оподаткування, погіршення міжнародного іміджу України, зниження її інвестиційної привабливості й занепаду вітчизняної індустрії, що базується на авторському праві і суміжних правах [1].

Стан дослідження. Окремі аспекти захисту авторських прав, в тому числі й від плагіату, досліджувались у працях Н. П. Бааджи, Я. П. Вашука, О. П. Орлюк, О. А. Підпригори А. П. Сергєєва Є. О. Харитонова, О. І. Харитонів, Р. Б. Шишки, О. Штефан та інших.

Разом з тим аналіз законодавства, а також практики його застосування свідчить про складність встановлення у діях правопорушників плагіату та притягнення їх до відповідальності. Тому дослідження поняття та ознак плагіату має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення.

Метою статті є визначення ознак плагіату на підставі аналізу положень чинного законодавства та практики його застосування.

Основні положення. У Законі України «Про авторське право і суміжні права» визначено невичерпний перелік дій, які визнаються порушенням авторських та суміжних прав, серед яких виділено, зокрема, плагіат. Для того щоб розкрити ознаки плагіату слід звернутись до визначення, закріпленого у Законі України «Про авторське право і суміжні права».

Плагіатом визнається оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [2].

Виходячи із визначення, можна виділити такі ознаки плагіату.

По-перше, використання чужого твору без згоди автора та зазначення його даних. Слід враховувати, що законодавством встановлено випадки, в яких твір може вільно використовуватись без отримання згоди правовласника та виплати авторської винагороди. Зокрема, це використання творів, які перейшли у суспільне надбання. Закінчення строку дії виключних майнових прав не звільняє користувачів від дотримання немайнових прав, які належали автору твору. Не потребує обов'язкової згоди автора використання його творів без комерційної мети в наукових цілях та інших випадках, визначених безпосередньо у законі. Але і в даному випадку обов'язковим є дотримання немайнових прав автора.

В інших випадках обов'язковою умовою використання об'єктів авторського права є отримання згоди від творця або його правонаступників. Крім того, отримати дозвіл на використання об'єктів авторського права можна, уклавши відповідний ліцензійний договір з організацією колективного управління. Використання твору без згоди правовласника визнається порушенням його виключного права — надавати дозвіл іншим особам на використання твору.

По-друге, привласнення авторства на чужий твір. Право авторства та право на ім'я є важливими немайновими правами, якими наділяється автор твору. Передбачається, що, як немайнові права, вони не можуть передаватись та переходити до інших осіб. Порушення немайнового права авторства може передбачати або просто незазначення автора в якості такого під час використання

твору, або його привласнення. І саме другий випадок порушення права авторства є ключовою ознакою плагіату.

По-третє, твір із запозиченням чужого матеріалу має бути оприлюднений (опублікований). Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» оприлюдненням (розкриттям публіці) твору визнається здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо. Опублікуванням визнається, зокрема, випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права примірників твору у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, розумні потреби публіки шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами.

Отже опублікування та оприлюднення передбачають доведення твору до широкого кола споживачів, фактично його розкриття перед публікою. Слід звернути увагу, що такі дії мають здійснюватись обов'язково зі згоди автора.

Таким чином, якщо твір-плагіат не буде оприлюднений, дії недобросовісного користувача не будуть кваліфіковані як плагіат.

На перший погляд стисле чітке визначення плагіату, закріплене у Законі України «Про авторське право і суміжні права», викликає чимало питань, від правильної відповіді на які залежить й ефективність боротьби з ним. Серед таких питань слід виділити такі.

По-перше, плагіатом визнається обнародування частково чужого твору, разом з тим у законі не визначено, які межі має категорія «частково» та яким чином підходити до встановлення розміру такого запозичення. Вважається, що при визначенні запозиченої частки слід виходити не лише з розміру, а й змісту запозиченої частки тексту. Адже відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» частина твору може отримати самостійну правову охорону.

По-друге, цінність та ідейна наповненість інформації, яка привласнена при плагіаті. У законодавстві не встановлено спеціальних вимог щодо змісту та цінності тексту, який запозичено при плагіаті. В кожному окремому випадку при встановленні плагіату слід враховувати інформативну цінність частини твору. Вважається, що плагіат є там, де привласнено чужі ідеї, розробки, результати досліджень. Тобто інформація, яка не є загальновідомою або не слідує із рівня загальних знань в тій чи іншій сфері.

Так, в листопаді 2007 року ОСОБА₆., ОСОБА₁. звернулись в суд із позовом, посилаючись на те, що вони є авторами творів «Зарубіжна література, 7 клас, підручник» (2005 року видання), «Зарубіжна література, 8 клас, підручник» 2005 року видання, «Зарубіжна література, 6 клас, підручник» 2006 року видання, а ОСОБА₂., ОСОБА₃. видали книжку «Зарубіжна література.

Супутник учителя. 7 клас», яка містить елементи тексту (плагіат), що охороняються авторським правом позивачів. Також відповідачі використали розроблені у їх творах структуру та ідею культурно-історичного підходу до вивчення предмета, які є оригінальними.

У рішенні апеляційного суду Тернопільської області зазначено, що, як видно із змісту тексту підручників, авторами яких є сторони, а також інших шкільних методичних видань, вони містять загальновідомі визначення, факти, що збігаються, однакові, але перефразовані думки та дані. Із письмового доказу, який долучений до матеріалів справи, — висновку комісії викладачів кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, підписаного завідувачем кафедри професором ОСОБА7., вбачається, що жодна із проаналізованих книг, які видані сторонами, не може претендувати на беззаперечну первинність авторського тексту, оскільки як шкільні видання вони містять виклад методично вивірених та науково обґрунтованих фактів, а також запозичень фактичного, текстуального характеру з інших друкованих джерел. У зв'язку з цим, а також зважаючи на те, що сторони тривалий час співпрацюють у одній видавничій установі, а тому можливі окремі перегуки та збіги на рівні формулювання думок, комісія не виявила у підручнику відповідачів концептуальних фрагментів, достатніх за обсягом для того, щоб їх можна було кваліфікувати як плагіат [3].

По-третє, чи є необхідним для встановлення факту плагіату дослівне оприлюднення (опублікування) твору під іменем іншого автора? Питання, на яке немає відповіді у законодавстві, але від вирішення якого залежить можливість встановлення у діях недобросовісного користувача плагіату. Визнання плагіатом лише дослівного обнародування (опублікування) об'єкта авторського права, на нашу думку, надасть широкі можливості для обходу вимог законодавства. Адже несуттєве внесення змін до запозиченого тексту, перефразування декількох речень дозволить недобросовісним користувачам уникнути відповідальності за порушення авторських прав та не стане на заваді вчинення нових правопорушень у зазначеній сфері.

По-четверте, виникає запитання, чи є достатнім для визначення в діях особи плагіату лише обнародування твору? У визначенні застосовуються дві категорії обнародування та в дужках опублікування. Адже і при обнародуванні і при опублікуванні твір стає відомим необмеженому колу осіб. Якщо для встановлення факту плагіату достатнім є доведення твору до широкого загалу, тоді достатнім є наявність факту його обнародування, незалежно від подальшого його опублікування. Вважається, що для визнання неправомірного використання твору плагіатом достатнім є оприлюднення такого твору. Опублікування може виступати вже як обтяжуюча обставина та враховуватись при визначенні розмірів завданих авторові збитків.

Для того щоб неправомірне використання твору було визнано плагіатом, мають бути наявні всі перелічені ознаки, що підтверджується прикладами розгляду справ про захист авторських прав.

Так, Особа 1 звернулася до суду з позовною заявою, в якій в обґрунтування своїх вимог вказала на те, що вона є одноосібним автором англomовного твору «1», вперше опублікованого під її іменем та копірайтом в 1995 році на с. 11 її посібника «1». Вона ніколи жодним чином не передавала відповідачам жодного з її авторських прав на твір «1». Відповідачі в 1997 році випустили посібник «2», на сторінці 26 якого опублікували її вищезазначений твір без зазначення її імені як автора, чим порушили її немайнове авторське право на ім'я автора. Відповідачки Особа 6, Особа 4 без її відома порушили цілісність її твору, частину твору використали дослівно, частину скоротили. Крім того, відповідачки внесли до твору неправдиві відомості. Цим порушили її права на ім'я автора, дозвіл чи заборону зазначати ім'я автора, на недоторканність твору та завдали шкоди честі, гідності, репутації автора. Факт порушення відповідачками її авторських прав на зазначений твір встановлений та доведений судовим рішенням, що набрало законної сили, а саме: рішенням Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 2006 року. Тому відповідачам було відомо і про порушення її прав і про зазначене судове рішення по справі. Всіма зазначеними порушеннями недоторканності її твору відповідачки завдали шкоди діловій репутації автора. За декілька днів до завершення зазначеного судового спору відповідачі «Р» і «В» підписали до друку, потім видали і продають по всій Україні видання «3». На с. 378-379 не лише повторно вмістили вищезазначену контрафактну переробку її твору, але й переклад українською мовою. За результатами дослідження матеріалів справи факту плагіату встановлено не було. Як зазначено в рішенні Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська законодавством плагіат визначається як оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. А згідно з дослідженням у судовому засіданні примірником випущеного методичного посібника «3», у якому надруковано англomовний твір «1», автором даного твору не зазначено будь-якої особи. Щодо посібника, надрукованого у 1997 році, встановлено, що згідно з листом Управління народної освіти від 1997 року тираж методичного посібника «2» було знищено в кількості 973 примірники. Методичний посібник «2» не був доступним для публіки, він не був розповсюджений, не продавався, не було доступу до посібника і через будь-які інші системи інформації. Отже порушень авторських прав позивачки з боку відповідачів не було [4].

Важливе значення для кваліфікації дій як плагіат має встановлення факту доведення твору, створеного з порушенням авторських прав третіх осіб, до широкого загалу. Так, Позивач звернувся з позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю — Відповідач-1 та до Державного підприємства «Дніпропетровський регіональний державний науково-технічний центр стандартизації, метрології та сертифікації» (далі — Відповідач-2), в якому просить господарський суд заборонити Відповідачеві-1 будь-які дії, спрямовані на використання будь-яким чином творів технічного характеру.

В обґрунтування позову Позивач посилається на факт плагіату з боку Відповідача-1. За результатами дослідження матеріалів справи судом зроблений

висновок про те, що факт плагіату не підтверджується матеріалами справи, оскільки направлення затвердженого підприємством проекту технічних умов для державної реєстрації не робить його доступним для невизначеного кола осіб, тому не є його оприлюдненням (опублікуванням) в розумінні Закону України «Про авторське право і суміжні права» [5].

Отже, як свідчать окремі приклади розгляду справ про притягнення осіб до відповідальності за порушення авторських прав внаслідок плагіату, відсутність однієї із ознак плагіату, передбачених у Законі України «Про авторське право і суміжні права», не дозволяє кваліфікувати дії саме як плагіат. Разом з цим це не повинно розглядатись як підстава для звільнення порушника від будь-якої відповідальності та неможливості автором захистити права від їх подальшого порушення. Вважається, якщо створено твір, який містить запозичення іншого твору без зазначення даних автора оригінального твору, але такий твір ще не обнародовано, не опубліковано, можуть застосовуватись положення п. «д» ч. 1 ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якого порушенням авторських прав визнається вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав є підставою для судового захисту. Це дозволить не допустити розповсюдження творів, створених з порушенням авторських прав.

Висновки. Таким чином, обов'язковими ознаками плагіату є: неправомірне використання чужого твору; привласнення авторства, обнародування (опублікування) твору під іменем особи, яка не є його автором.

Разом з тим наведене у Законі України «Про авторське право і суміжні права» визначення плагіату потребує відповідного уточнення та конкретизації з метою попередження виникнення численних спірних моментів при виявленні та доведенні факту плагіату, що має сприяти підвищенню ефективності захисту прав та інтересів авторів та їх правонаступників.

Література

1. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки : схвалено рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р. № 11) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/plans_reports.html
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р.// Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
3. Рішення апеляційного суду Тернопільської області від 27 травня 2008 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/6902826>
4. Рішення апеляційного суду Дніпропетровської області по справі № 22ц-2828/2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/9757232>
5. Рішення господарського суду Дніпропетровської області по справі 37/13-10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/13505306>

Анотація

Ульянова Г. О. Ознаки плагіату у сфері авторського права. — Стаття.

У статті на підставі аналізу положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначено ознаки плагіату. Наведено приклади розгляду судових справ про захист авторських прав від їх порушення внаслідок плагіату.

Ключові слова: плагіат, ознаки плагіату, привласнення авторства, оприлюднення твору, обнародування твору, права автора.

Аннотация

Ульянова Г. А. Признаки плагиата в сфере авторского права. — Статья.

В статье на основании анализа положений Закона Украины «Об авторском праве и смежных правах» определены признаки плагиата. Приведены примеры рассмотрения судебных дел о защите авторских прав от их нарушения вследствие плагиата.

Ключевые слова: плагиат, признаки плагиата, присвоение авторства, опубликование произведения, обнародование произведения, права автора.

Annotation

Ulyanova G. Signs of plagiarism in the field of copyright. — ALME.

In the article on the basis of analysis of the Law «On copyright and contiguous rights* the signs of plagiarism are certain. The author carries out a analyses the examples of consideration of cases about defence of copyrights from their violation.

Keywords: plagiarism, signs of plagiarism, appropriation of authorship, publication of work, promulgation of work, copyrights.

УДК 347.78.028:004.4

А. С. Колісник

СУДОВИЙ ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА КОМП'ЮТЕРНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У вітчизняній науці авторські спори традиційно виділялися в особливу категорію справ, що обумовлювалося особливостями об'єктів авторських прав і характером правовідносин, що виникають. Справи про захист комп'ютерного програмного забезпечення також можна віднести до авторських спорів. Однак варто зауважити, що програмне забезпечення є дуже специфічним об'єктом авторського права. Складається воно в особливій (логічній) формі, швидко морально застаріває, може легко піддатися копіюванню і модифікації і його використання можливе лише за допомогою ЕОМ. Крім того, ринок програмного забезпечення є дуже динамічним та інтернаціональним. Подібна специфіка програмного забезпечення і авторських прав, які виникають на нього, створює процесуальні особливості судового захисту таких прав. Тому справи про захист авторських прав на програмне забезпечення можна виділити в самостійну категорію справ, яким властиві визначені особливості розгляду і вирішення.